

تجلی حکمت صدرایی

در معماری اسلامی

بهروز عوض‌پور*، کارشناس ارشد پژوهش هنر، دانشگاه هنرهای اسلامی تبریز

بهمن نامور مطلق، استادیار دانشگاه شهید بهشتی

ساینا محمدی خبازان، دانشجوی کارشناسی ارشد معماری داخلی دانشگاه تهران

چکیده

با توجه به این نکته که تفکرات حکمی فلسفی ملاصدرا در آثار هنری زمان وی و بطور خاص معماری آن دوره تجسم یافته است، بنظر میرسد برای فهم درست و بهتر هنر و معماری آن دوران و رابطه آن با نظریات فلسفی - عرفانی ملاصدرا، لازم است آراء و دیدگاههای وی در اینباره را بدقت مورد بحث و بررسی قرار دهیم. از آنجاکه مفهوم خیال در تعریف هنر اسلامی از منظر ملاصدرا و دیگر حکما و عرفای اسلامی نقش اساسی را ایفا میکند، در این نوشتار نخست به آن بخش از فلسفه ملاصدرا میپردازیم که به شرح و بیان مفهوم خیال میپردازد، سپس نقش و بتبع آن جایگاه خیال در کنش هنری به مفهوم عام آن را معین کرده و روند فعلیت این کنش را در معماری، بویژه معماری دوران صفوی بررسی میکنیم. محوریت خیال در این مبحث تا بدانجاست که میتوان هنر اسلامی را در کلیت آن به تجلی امر معقول در امر محسوس از طریق تخیل فعال تعریف کرد.

مقدمه

در یک تقسیم کلی میتوان مجموع نظریه‌های هنری را در دو گروه بزرگ طبقه بندی نمود؛ نظریه‌های پیشینی که مقدم بر خلق آثار هنری بوده و به یک عبارت زمینه را برای تولید آثاری خاص آماده کرده و منجر به خلق آنها میشوند، و نظریه‌های پسینی که پس از خلق آثار هنری با تحلیل و بررسی شرایط اجتماعی و تاریخی و نیز مستند به بینش فلسفی، به تبیین نظری آن آثار میپردازند.

تردیدی نیست که نظریه‌های هنری معطوف به هنر اسلامی در زمره نظریه‌های گروه اول یعنی نظریه‌های پیشینی قرار خواهند گرفت چراکه در ذات خود تماماً مشتق از جهانبینی، ایدئولوژی و در یک کلمه دین اسلام هستند.

بازگشت هنر اسلامی به هنر قدسی است نه نفسیات هنرمند، بر خلاف هنر دنیوی که مرجع آن خیال هنرمند و سوژکتیویسم است. هنرمند مسلمان در خلق هنر اسلامی مجلای عوالم بالاتر واقع میشود.^۱

کلیدواژگان

هنر اسلامی

ملاصدرا

معماری

کنش هنری

خیال

(نویسنده مسئول) Email: b_81115@yahoo.com*

تاریخ دریافت: ۹۲/۱۲/۵ تاریخ تأیید: ۹۳/۴/۲۵

۱. مددپور، حکمت معنوی و ساحت هنر، ص ۶۹.